

K ODOLNOSTI A POHYBLIVOSTI MÍST VELENÍ

Místa velení byla vždy a zůstávají i v současných podmínkách jedním z důležitých činitelů, které vytvářejí podmínky pro velení v požadované kvalitě a ovlivňují do značné míry úspěch v boji.

Pod pojmem velení rozumíme síly a prostředky orgánů velení, spojovací a zabezpečovací součásti, které se rozmisťují v určeném prostoru uvnitř bojové sestavy. Místa velení na stupni divize vytvářejí soustavu, která funguje jako systém. Tento má zpravidla tři prvky, a to velitelské stanoviště, předsunuté (či záložní) velitelské stanoviště a týlové velitelské stanoviště. Řada požadavků a zásad činnosti míst velení divize působí ve vzájemných protikladech. Požadavky na zabezpečení se střetávají s požadavky na utajení, pohyblivost i dalšími, proto hledáme optimální proporce jejich naplnění.

Základními požadovanými vlastnostmi míst velení je jejich **odolnost a pohyblivost**. Požadavek zvýšení odolnosti a pohyblivosti míst velení byl vyvolán relativním zaostáváním těchto prvků sestavy za bojovými možnostmi vojsk. Zaváděním nových druhů bojové techniky se zvyšují možnosti ochrany vojsk před účinky zbraní hromadného ničení i jejich schopnost manévru. Tato skutečnost způsobuje rozpor s vybavením míst velení.

Analýza současné praxe míst velení divize ukazuje některé doznívající disproporce, zejména v těchto oblastech:

Rozptylování míst velení, zejména velitelského stanoviště divize na relativně velkých plochách, nemá podstatný vliv na zvýšení odolnosti proti účinkům jaderných úderů. Přitom zpomaluje rozvíjení a ztěžuje vnitřní součinnostní vztahy. Způsob rozvíjení míst velení divize je pomalý a spotřebuje 80 % z doby na přemísťování. Rovněž používání stanů a přístřešků na VS TVS divize omezuje jejich manévrovací možnosti. Rozložení sil a prostředků na jednotlivá místa velení divize se vyznačuje tendencí předimenzování VS jako hlavního místa velení a ne vždy oceňujeme funkceschopnost a úlohu záložního místa velení divize. Vyčleňované síly a prostředky na záložní místa velení nezabezpečují v řadě případů možnost trvalého převzetí velení předsunutým či záložním velitelským stanovištěm divize (i tento problém řešíme). Převážná většina používaných štábních pracovišť na místech velení divize má malou odolnost i pohyblivost, zvláště v obtížných terénních podmínkách. Některá pracoviště v obrněných transportérech se přibližují požadavkům soudobého boje, je jich však relativně málo: PVS divize je vybaveno ze 30ti až 80ti % pracovišti v obrněných transportérech (včetně spojovacích prostředků), VS divize má 7 až 10 % pracovišť v OT, při čemž procento naplněnosti PVS je ovlivněno jeho podstatně nižšími počty. To se ve svých důsledcích projevuje ve snížení i rychlosti a efektivnosti

práce. Při úderech nepřítelů i klasickými prostředky dochází k narušení práce a je nebezpečí vyřazení většího počtu příslušníků štábu.

Technické prostředky vnitřního spojení neodpovídají současným požadavkům a neumožňují plnohodnotné nahrazení osobního styku. Řešení úkolů s převážujícím osobním stykem uvnitř míst velení vyžaduje práci na místě, je demaskujícím příznakem a zpomaluje rozhodovací proces i možnosti manévru místy velení. Rozvinutí vnitřního spojení je relativně pomalé. Vzhledem k částečnému umístění mimo vozidla v přístřešcích a k hlasitosti reprodukce je rovněž demaskující. Většina štábních pracovišť nemá za pohybu spojení uvnitř štábu.

Síly a prostředky pro zabezpečení míst velení divize, zejména pro její budování, maskování, obranu proti pozemnímu i vzdušnému nepříteli, protipožární prostředky, ale i prostředky pro odpočinek jsou neuspokojivé a nezabezpečují v potřebném rozsahu místa velení divize.

Pod pojmem **odolnosti** míst velení máme na mysli jejich schopnost vzdorovat účinkům rušivých vlivů při zabezpečení je jejich funkce. Opatření k realizaci je celá řada od skrytého rozmístění, maskování, utajení ochrany a obrany, ženíjního budování, až po specifiku úkolů radioelektronického boje, ale i včasné změny prostorů a další.

Při zkoumání možností zvýšení **odolnosti** systému míst velení divize se musíme vyvarovat mechanického a šablonovitěho uplatnění některých **principů**. Např. vliv rozptýlení prostředků na jednotlivých místech velení na snížení účinků jaderných úderů vzhledem k jejich relativně malým rozměrům je zanedbatelný. Jestliže srovnáváme účinky jaderných úderů, uvedené v předpisech Oper-51-4, zjistíme poměrně malé rozdíly, které nemají podstatný vliv na snížení jejich účinku. Poloměr vyřazení osob ve středním pásmu při

ráží tři, pět nebo deset kiloton se pohybuje v závislosti na prostředí, ukrytí osob a povětrnostních podmínkách od 1 do 2 km. Při ploše 0,1 km² při poloměru pásma ničení 1 km a úhlyce epicentra výbuchu 300 m bude spolehlivě zničeno 54 % objektů. Při ploše 0,5 km² za stejných podmínek se procento ničení snižuje o 4 % a při ploše 1 km² se snižuje ničení o dalších 3 %. Je-li tedy místo velení rozptýleno na ploše 300×300 m, nebo 700×700 m či 1×1 km, jsou ničivé účinky jaderných úderů téměř stejné. Na taktickém stupni je tedy účelné rozptylovat prostředky uvnitř jednotlivých míst velení jen úměrně a to proti možnému účinku klasických prostředků a rozptýlení proti zbraním hromadného ničení je třeba řešit uvnitř celého systému míst velení. Tzn. trvalým zřizováním záložního místa velení divize ve všech družích bojové činnosti, které bude neustále připraveno převzít velení a které musíme pro tento účel i odpovídajícím způsobem vybavit. S tímto cílem spojit v útoku funkci PVS a ZVS. Současné rozložení prostředků na jednotlivá místa velení divize — viz **tabulku 1**.

Vidíme, že na záložním místě velení štábní pracovníci netvoří ani 10 % stavu hlavního místa velení, zabezpečovací jednotky 28 % a vozidla 22 %. Z hlediska zachování nepřetržitosti velení je to nepoměr mezi hlavním a záložním místem velení divize. Tyto síly záložního místa velení neumožňují trvalé převzetí velení. Platné předpisy hodnotí, že místa velení nebudou schopna činnosti pokud budou vyřazeny ze 60 % — viz Oper-51-4 str. 61. Vyjádříme-li hodnotu naplněnosti VS divize jako 100 % a jestliže pro zachování funkceschopnosti by neměla tato hodnota poklesnout pod 50 %, pak obdobné hodnoty platí i pro záložní místo velení. Počet prostředků na záložním místě velení oproti hlavnímu by tedy měl být orientačně

Tabulka 1

	Osoby		Vozidla
	štáb	zabezpečování jednotky	
PVS (ZVS)	6	50	15
VS divize	68	180	68
TVS divize	60	65	24

poloviční. S určitou rezervou by záložní místo velení mělo být plnohodnotné. K dosažení tohoto stavu, tzn. vytvoření rovnocenného záložního místa velení divize, nepostačuje pouze rozdělit prostředky v uvedeném poměru. Je třeba vybavit hlavní i záložní místo velení jak spojovacími, tak zabezpečovacími prostředky pro spolehlivou funkci a s využitím technických prostředků usilovat o postupné snižování počtů, což se nezbytně musí odrazit i v přehodnocení metodiky práce velitele a štábu divize.

Další problém vyvstává při zkoumání pojmu „hlavní místo velení“, Vševojsk-1-1 čl. 59 hovoří o tom, že ... velitelská stanoviště je hlavním místem velení ... na VS divize bývá zpravidla velitel, náčelník štábu, náčelníci druhů vojsk s nezbytným počtem důstojníků.“ Z toho vyplývá obsah pojmu hlavní místo velení, za něj je považováno to, kde je velitel a většina hlavních funkcionářů, kde se soustřeďují a zpracovávají nejdůležitější informace a centralizuje velení. Ale jak Vševojsk-1-1, tak Oper-2-1 v čl. 30 a 31 předvídají možnost převzetí velení představeným či záložním velitelským stanovištěm divize v případě vyřazení nebo v průběhu přemísťování VS divize. Nezbytně se hlavním místem velení dočasně stává PVS nebo ZVS, kam se velitel divize se svojí skupinou přemístí a odtud pokračuje ve velení vojskům. Na druhé straně pouhá přítomnost nebo nepřítomnost velitel divize nemusí měnit charakter hlavního místa velení. Např. při výjezdu velitele divize na velitelské stanoviště některého z pluků nebo na pozorovatelnu k řešení některého důležitějšího úkolu (při zasazování druhého s.e.du) zůstává velitelské stanoviště divize hlavním místem velení, pokud ovšem bude naplňovat tuto funkci tím, že bude řídit boj celé divize a bude zde centralizováno velení.

Při zkoumání možnosti manévru VS divize praxe ukazuje, že při rozmístění tzv. hnízdovitým způsobem vyžaduje vyvádění VS divize na osy až 1 hodinu, rozvinování v novém prostoru nejméně 1 hodinu v závislosti na připravenosti rekognoskační skupiny, zabezpečovacích jednotek i organizačních schopností štábu. Uvažujeme-li tempo útoku kolem 50 km za den a chceme-li udržet VS divize vždy co nejbližší za prvním sledem a před druhým sledem divize, tzn. v hloubce do 15 km za čarou dotyku, vyžaduje tento požadavek přemístit VS divize asi čtyřikrát za 24 ho-

din, tedy volbu pěti stanovišť. To předpokládá delku jednoho přesunu kolem 12 až 15 km, tedy v devastovaném terénu při průměrné rychlosti 30 km za hodinu je třeba do 30 minut pro vlastní přesun při jednom manévru. Srovnáme-li s touto dobou potřebný čas na vyvádění a rozvinování, který tvoří v souhrnu 2 hodiny, tedy 80 % doby potřebné k manévru místy velení, vidíme, že zde máme hledat především rezervy. Celkově při uvedených hodnotách v průběhu 24 hodin činí spotřeba času pro manévry VS divize 8 až 12 hodin a tedy 12 až 16 hodin zbývá pro jeho vlastní funkci, tj. 60 % času. Ke zlepšení těchto proporcí je třeba zdokonalit stále schéma rozmístění jednotlivých částí VS, upustit v pohyblivých fázích boje od rozmísťování prostředků hnízdovitým způsobem, ponechávat skupiny v proudech paralelně nebo hvězdovitě rozmístěné v závislosti na terénních podmínkách a technickým zdokonalením urychlit zřizování vnitřního spojení. Pokud těmito opatřeními dosáhneme zkrácení doby vyvádění i rozvinování o 30 minut, dojde ke snížení celkových časových ztrát o 15 % a pro řízení boje zůstane 75 % času.

Zásady organizace míst velení nestanoví v jaké vzdálenosti za frontou se rozvíjí VS divize po přemístění v průběhu útoku. Platné zásady pouze uvádějí, že vzdálenost 15 km je třeba považovat za maximální. Předpokládáme-li setrvání na místě v průměru 3 až 4 hodiny v útoku při středním tempu vlastních vojsk kolem 3 km za hodinu, je třeba při zaujímání nového místa velení jej volit 5 až 6 km za čarou dotyku.

Frekvence přemísťování TVS divize při dodržení stanovené normy rozmístění 15 až 20 km v hloubce bude obdobná. Potíže by činila ale snaha střídavě přemísťovat TVS s ostatními místy velení, nebo by bylo nutné upravit normu pro TVS divize 15 až 30 km za čarou dotyku.

Představené velitelské stanoviště divize před útokem se rozvíjí 4 až 6 km od čáry dotyku. Jeho frekvence přemísťování je častější, zpravidla 7 až 8 skoků za den v průměru kolem 7 km. Umožňuje to jeho menší početní stav. Vyvádění i rozvinování by nemělo přesáhnout 15 až 20 minut, celkem tedy do 1 hodiny na jedno přemístění. Jeho doby pobytu na místě činí v průměru 2 hodiny. Při zaujímání nového prostoru v průběhu útoku jej volíme 2 až 3 km za čarou dotyku. V některých obdobích v průběhu útoku, např. při manévru VS divize, který trvá celkem 2½ hodiny a kdy PVS přebírá velení, nelze dodržet stanovenou maximální vzdá-

lenost 4 až 6 km za čarou dotyku a tato dosáhne než VS opět převezme velení 10 až 12 km.

Přemísťování míst velení divize má do jisté míry negativní vliv na práci štábu a velení. Proto usilujeme o zkrácení času potřebného pro vyvážení a rozvíjení a včas musíme vyslat regoknoskační skupinu k přípravě nového prostoru. Mista velení budeme přemísťovat střídavě. Musíme docenit vybavení záložního místa velení silami a prostředky ve všech druzích bojové činnosti, aby bylo plně funkceschopné ať již tuto funkci bude pinit ZVS či PVS divize. Strukturu a složení míst velení je výhodné uspořádat do menšího skupin a to střediska velení, spojovacího uzlu a skupiny zabezpečení a snížit počty tak, aby proudy jednotlivých skupin měly maximálně 30 až 40 vozidel. Středisko velení a spojovací uzel přemísťujeme jako první sled, skupiny zabezpečení jako druhý sled míst velení. Rozmísťování v proudech a využívání objektů v osadách umožní spolu s dalšími opatřeními zvýšení jak pohyblivosti, tak i odolnosti.

Pro zabezpečení spolehlivé **obranu míst velení** divize máme pouze omezené prostředky. Mista velení jsou prvotním objektem ničení nejrušnějšími prostředky, zejména raketami, letectvem a diverzními skupinami. Armády NATO předpokládají a připravují v širokém rozsahu orgány k ničení míst velení. V souhrnu může působit v pásmu každé divize několik desítek průzkumných orgánů a diverzních skupin, které se mimo jiné zaměřují i na zjišťování a ničení míst velení divize. Poznatky z druhé světové války ukazují, že toto zabezpečení je velmi reálné.

Mista velení bráníme především rozmístěním uvnitř bojové sestavy vojsk, zpravidla poblíž druhých sledů a záloh, které jako jeden z variantních úkolů zabezpečují obranu míst velení. To neřeší ovšem bezprostřední ochranu a střežení proti působení diverzních skupin. Je třeba vyčlenit nezbytné síly a prostředky pro střežení, včetně využití speciální strážní techniky. Celková síla strážního zajištění je dána prostorem, který místa velení divize zaujímají, pozorovacími a bojovými možnostmi strážních jednotek. Ke strážnímu zajištění každého místa velení vyčleňujeme jednu četu. Vzhledem k dosahu výzbroje a technických prostředků pro vidění v noci by vzdálenost jednotlivých stanovišť neměla přesáhnout ve dne 1 km a v noci 500 m. To by v souhrnu pro všechna místa velení divize vyžadovalo relativně značné počty. Proto klademe důraz na

technické prostředky — např. okruh nástrazných světovadel a zatarasů a jiných signalizátorů, kontrolovaný strážním zajištěním, s možností rychlého zásahu do prostoru narušení. Tuto problematiku někdy při cvičeních podceňujeme a prakticky neprocvičujeme úkoly střežení a obrany míst velení ani s použitím značkářů. V perspektivě je třeba vyvíjet speciální strážní techniku, jako např. signalizátory na principu fotoočůvky či radiolokační techniky.

Možnosti obrany míst velení divize proti úderům ze vzduchu jsou též omezené. VS divize brání zpravidla vyčleněná baterie od divizního protiletadlového pluku. Není ale spolehlivé zabezpečení PVO u ZVS, PVS a TVS, kde používáme převážně pasivních opatření a ručních zbraní, které ani počtem, ani účinkem nezabezpečují spolehlivé odražení úderů ze vzduchu. V současné době jsou bojové jednotky zabezpečeny ručními řízenými raketami typu S-2 proti nízkoletecím cílům. Bylo by účelné, aby i místa velení byla těmito prostředky vybavena a to osmi až deseti kusy pro každé místo velení.

Rovněž ženijní prostředky vyčleňované pro budování míst velení divize, zejména pro záložní a týlové velitelské stanoviště, jsou nepostačující.

Zvláštní význam v soudobých podmínkách pro zvýšení odolnosti míst velení mají **opatření radioelektronického boje**. Radioelektronické prostředky tvoří základ systémů velení a jsou jedním z hlavních cílů napadání nepřítelem. To vyžaduje zjišťování radioelektronických prostředků nepřítele a jejich umlčování, maskování provozu vlastních radioelektronických prostředků, dodržování stanovených režimů provozu a klamání nepřítele. Hlavními opatřeními radioelektronického boje z hlediska funkce míst velení jsou:

- přesunovat a rozmísťovat místa velení po osadách a v prostorech skýtajících přirozené maskování. Vhodně využívat maskovacích prostředků proti radiolokačnímu průzkumu;

- zabezpečit intenzivní průzkum radioelektronických prostředků nepřítele a jejich ničení dělostřelectvem, letectvem, speciálními odřady, průzkumnými orgány, jadernými údery a umlčovat je přidělenými prostředky radioelektronického boje;

- organizovat klamání nepřítele klamnými rádiovými sítěmi v rámci klamných míst velení;

- stanovit zásady rádiového provozu s cílem ztížit rádiový průzkum nepřítele a kontrolovat odstranění demaskujících příznaků.

Na odolnost a pohyblivost míst velení má nemalý vliv i jejich **struktura a technické vybavení**. Struktura míst velení je výsledkem vlivu protikladných tendencí. Na jedné straně snaha o zabezpečení funkce míst velení tím, že budou dostatečně dotoována prostředky i silami a na druhé straně rozsáhlost a složitost struktury ztěžuje jak vnitřní součinnostní vztahy při zpracovávání informací, tak i omezuje možnosti manévru. Tyto protiklady můžeme řešit jen na základě dokonalejšího technického vybavení a přípravy lidí ke zvládnutí nových metod práce. Kvalitativně nové prostředky mají vliv na metodiku práce. Jestliže usilujeme na základě opodstatněných požadavků soudobého boje o změnu struktury a vybavení míst velení divize, nezbytně se to musí více či méně odrazit na metodice práce velitele a štábu divize a je třeba, abychom si tento vztah uvědomili.

Mají-li místa velení plnit svoji funkci, je nutné na každém z nich mít především pracoviště pro zpracovávání informací a dokumentace a spojovací prostředky. Kromě toho musí být vybavena prostředky zabezpečujícími životní potřeby — místa pro odpočinek, stravovací prostředky, zdravotnické, technické a další zabezpečení. Soudobé podmínky vyžadují, aby všechny tyto prostředky se vyznačovaly pohyblivostí a odolností. Nejdůležitějším úkolem je vývoj perspektivního velitelsko-štábního pracoviště, pancéřovaného, schopného manévru obdobně jako bojové jednotky, vy-

bavené prostředky vnitřního spojení uvnitř štábu, přiměřeně prostorné, které splní tyto požadavky:

- zvýšenou odolnost proti zbraním hromadného ničení, zejména proti pronikavé radiaci, vybavené prostředky zjišťování a signalizace otravných a radioaktivních látek i filtroventilačním zařízením;

- vybavení dispečinkem pro vnitřní spojení na místě s možností sériového zapojení kabelem do zásuvky, dále rádiovou stanicí malého dosahu a malých rozměrů pro spojení za pohybu. Vstupní a výstupní zařízení automatizačních prostředků a dálkovým ovládním rádiových stanic;

- vybavení prostředky střední mechanizace, zejména minikalkulačkou a magnetofonem k záznamu hlášení a informací s možností propojení na spojovací prostředky;

- vlastní dostatečně silné osvětlení, prostor pro práci na mapě 1×2 m ve formě sklápěcí nastavitelné desky;

- vozidlo s průchodností v obtížném terénu včetně překonávání vodních překážek, vybavené infrapřístroji, zevně se podstatně neodlišující od bojových vozidel vojsk.

Obdobným způsobem umístit spojovací prostředky v obrněných transportérech, s možností utajení hovorů i na stupni divize, pluk technickými prostředky a zkrácení doby vysílání.

Přístřešky a stany je vhodné nahradit mobilními prostředky pro odpočinek i stravování.

Problematika míst velení operačního i taktického stupně je v současné době středem pozornosti velitelů i štábů. Dosavadní struktura, vybavení i zásady manévrování místy velení divize nejsou plně v souladu s možnostmi vlastních vojsk i nepřítelů. Ministr národní obrany ČSSR ve svém rozkaze pro výcvikový rok 1977/1978 uložil zlepšovat strukturu a technické vybavení pohyblivých míst velení. V článku jsem nastínil některé dílčí náměty ke zvýšení odolnosti a pohyblivosti míst velení divize, zdokonalení jejich struktury a vybavení. Jsou dílčím příspěvkem k řešení této problematiky, kterou chápeme jako trvalý proces. Řada zásad organizace a činnosti míst velení divize zůstává v platnosti i v současných podmínkách, některé vztité formy však vyžadují přehodnocení. Způsob velení vojskům i místa velení musí být v souladu s charakterem soudobého boje, aby byla schopna plnit svoji funkci.